

Jaarplan en begroting 2026

t.b.v. vaststelling door de algemene ledenvergadering, 4 november 2025

September 2025

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Onze aanpak.....	4
Introductie.....	5
Terugblik 2025.....	5
Geleerde lessen.....	5
Speerpunten 2026.....	6
Thema 1: biodiversiteit, natuur en landschap.....	8
Thema 2: landbouw en voedsel.....	11
Thema 3: energie, economie en klimaat.....	14
Informerend, inspireren en organiseren.....	17
Vereniging en bestuur.....	20
Bemensing.....	20
Financiële situatie en toekomst.....	20
Financiën	
Begroting 2026.....	22
Begrote baten 2026.....	23
Toelichting.....	24
Colofon.....	26

Coverfoto: De deelnemers aan het groene traineeship 'Stem van de Veluwe'.

Voorwoord

Te midden van hectische geopolitieke tijden en groeiende zorgen over de gevolgen van klimaatverandering, zien we een positieve onderstroom in de samenleving van mensen die zich gaan inzetten voor een leefbare omgeving. Zij steken zelf de handen uit de mouwen en doen wat ze kunnen.

Het mooie is dat dit gebeurt op allerlei niveaus.

Bij burgerinitiatieven die opkomen voor een gezonde leefomgeving. Bij ambtenaren en wethouders die zich inzetten voor een duurzame samenleving. Bij ondernemers die kansen zien om onze economie anders en duurzaam in te richten.

Op die onderstroom van veranderkracht willen we ons als Natuur en Milieu Gelderland de komende periode nog sterker richten. We gaan burgerinitiatieven verbinden en versterken, samenwerken met ambtenaren en gemeenten om de ideeën en ambities waar te gaan maken, met ondernemers om kansen te benutten en samen te laten zien dat het anders moet, maar vooral dat het ook anders kan.

Volgens de transitietheorie is er een onderstroom van circa 20 procent van de bevolking nodig voordat verandering onomkeerbaar wordt. Dan is er voldoende kritische massa die ervoor zorgt dat de beweging doorgaat. Voor 2026 en komende jaren zetten we daarom in op het versterken en uitbreiden van die positieve onderstroom om te groeien naar die 20 procent. Zodat de initiatieven voor verandering overal in Gelderland steeds zichtbaarder, groter en aantrekkelijker worden en we gezamenlijk positieve verandering tot stand brengen.

Dit kunnen we niet alleen, en willen we ook niet alleen. Samen met u, partners, leden, inwoners van Gelderland, vormen we gezamenlijk een sterke groene beweging. Een beweging die onze provincie verder stuwt naar een natuurinclusieve, klimaatbestendige en gezonde toekomst!

Margreet van Gastel, voorzitter

Frans Davelaar, directeur

Onze aanpak

Natuur en milieu in Gelderland staan onder druk. Wij zetten ons in voor herstel en verbetering, om een gezonde, leefbare provincie na te laten aan volgende generaties.

1. **Beter beleid.** We komen op voor het belang van natuur, landschap en leefomgeving en voor de transitie naar een duurzame economie. We zijn hierbij een waardevolle gesprekspartner voor de provincie, met constructieve inbreng op ambtelijk en bestuursniveau bij de totstandkoming van omgevingsplannen, ruimtelijk beleid en ander relevant beleid, bijvoorbeeld over klimaat, voedselproductie en mobiliteit.
2. **Versterken kracht van onderop.** We inspireren, verbinden en faciliteren onze leden, partners en inwoners van Gelderland. We bouwen aan succesvolle coalities voor verandering, die bijdragen aan beter beleid, betere en breed gedragen projectinitiatieven en een sterke en constructieve stem voor natuur en milieu.
3. **Laten zien dat het kan.** Aan de slag met concepten en initiatieven die bijdragen aan de gewenste verandering. We doen projecten om:
 - uitvoering van beleid mogelijk te maken of bestaand beleid uit te dagen;
 - uitwisseling tussen beleid en praktijk te versterken;
 - deelnemers te inspireren, te motiveren en concreet handelingsperspectief te bieden.

We doen dit niet alleen, maar samen met een breed palet aan organisaties, overheden, leden en inwoners van Gelderland. Omdat de uitdagingen groot zijn, hebben we vele handen nodig om het verschil te maken. Daarom willen we meer aandacht gaan geven aan de volgende drie doelgroepen:

- 1) De **doeners**. Zij zijn aan de slag in eigen wijk, dorp of landelijke omgeving. Denk bijvoorbeeld aan een energieboswachter die een schouw kan doen om bij een bestaand zonnepark natuurwaarde toe te voegen, een nachtwachter die in samenspraak met lokale bedrijven lichtvervuiling vermindert of mensen die een lokaal voedselcollectief opstarten.
- 2) De **beïnvloeders**. Zij volgen actief relevante ontwikkelingen in hun eigen gemeente of regio, bijvoorbeeld in lokale gebiedsprocessen en rond de nieuwe omgevingswet. Met tools en cursussen willen we hen ondersteunen bij agenderen, lobby en onderhandelen.
- 3) De **beschermers**. Zij zetten in op bescherming van natuur, landschap, milieu en biodiversiteit, daar waar de overheid andere belangen laat prevaleren. We denken mee en adviseren over passende stappen, bijvoorbeeld een zienswijze of juridische stappen.

Introductie

Te midden van de hectiek van lopende zaken kijken we naar wat we in 2026 willen doen en bereiken. We kijken terug op 2025 en naar de opgedane lessen voor 2026. Vervolgens benoemen we specifieke uitdagingen en keuzes, om tenslotte per thema aan te geven waar we op in gaan zetten voor 2026.

Terugblik 2025

Het jaar 2025 heeft diverse mooie nieuwe ontwikkelingen laten zien. Om enkele te noemen:

- Het jongereninitiatief Groen Traineeship 'Stem van de Veluwe' trok een grote groep jongeren met interesse voor natuur en natuurbeleid. Onze inzet om jongeren te betrekken om de Veluwe een stem te geven, wekte ook interesse bij (een deel van de) Veluwse gemeenten en provinciale partijen.
- Interactie en samenwerking met partners en leden is gegroeid. Via Groene Bondgenoten zijn mooie stappen gezet om met andere groene organisaties en hun vrijwilligers samen te werken aan Basiskwaliteit Natuur door gezamenlijke, regionale, sessies. Andere voorbeelden zijn de actie voor behoud van de bescherming van oude bosgroeiplaatsen of de gezamenlijke inspanning voor een groene ontwikkeling van de voormalige camping Warnsveld.
- Zowel vanuit partners als provincie wordt enthousiast gewerkt aan een nieuwe fase voor het Platform Natuurinclusieve landbouw Gelderland. Fase 2.0 biedt kansen voor verdere verdieping en opschaling van natuurinclusieve landbouw in Gelderland, met een breed gedragen partnerschap van landbouw-, natuur- en cultuurorganisaties.
- Onze inhoudelijke inbreng en acties vanuit de gezamenlijke natuur- en landschapsorganisaties op de thema's landbouw, ruimtelijke ordening en energie hebben effect. Zo is mede door de gezamenlijke inbreng het beleidskader land- en tuinbouw aangepast en zijn de nodige suggesties overgenomen in het stikstofreductieplan van Regio Foodvalley.
- Samenwerking met diverse Veluwse gemeenten is toegenomen. Zo werken we intensief samen met gemeenten Epe, Apeldoorn, Arnhem en Rhenen aan het project Donkere Veluwe (onderdeel van het landelijke programma Licht uit, Nacht aan). Op moment van schrijven (september 2025) hebben diverse andere gemeenten laten weten ook geïnteresseerd te zijn in deelname.
- We hebben veel nieuwe vormen van subsidies verkend, inclusief enkele kansrijke trajecten die zich hopelijk in 2025 of 2026 uitbetalen. Medewerkers beginnen kansen op acquisitie te herkennen en aan te grijpen.

Geleerde lessen

We hebben veel te bieden! Met onze brede ervaring en inhoudelijke kennis op het gebied van natuurinclusiviteit, duurzame ruimtelijke ontwikkeling, energie en landbouw kunnen we kunnen veel partijen verder brengen met hun duurzame plannen. Bovendien hebben we een groot netwerk in de hele provincie. Maar het bij elkaar brengen van ons aanbod en de vraag (wie heeft wat nodig) vergt nog aandacht. Als we ons hierin goed positioneren en profileren, zien wij ook goede kansen om de teruglopende financiering van de provincie te compenseren. En, belangrijker nog, te groeien als impactvolle organisatie.

Het in 2025 ontwikkelde concept 'voedsellandschap van de toekomst' is goed ontvangen en wordt breed gezien als relevant. Daaraan gerelateerde kansen voor financiering blijken echter beperkt in de huidige opzet, waarschijnlijk omdat het te weinig concreet handelingsperspectief biedt. De conclusie is dat

dergelijke concepten waardevol zijn, maar invulling nodig hebben met concrete projecten. Van groot probleem naar kleine, concrete actie.

Onze rol als verbinder en samenwerkingspartner wordt positief gewaardeerd, zoals expliciet naar voren kwam in onder meer de evaluatie van het Platform Natuurinclusieve landbouw Gelderland. Dat we de verschillende partijen bij elkaar hebben gebracht en tot constructieve en waardevolle samenwerking zijn gekomen, heeft de uitbreiding van natuurinclusieve landbouw in Gelderland versneld. Ook onze inbreng bij de totstandkoming van de stikstofaanpak in regio Foodvalley werd gewaardeerd.

De samenwerking met leden en andere groene partners biedt veel meerwaarde door gebruik te maken van elkaars sterke punten en netwerk. Dat zagen we bij de samenwerking met IVN in de groene traineeships, de samenwerking met stichting Landschapsbeheer Gelderland voor de bijeenkomsten van Groene Bondgenoten en in de samenwerking met individuele leden die natuur- en milieubelangen behartigen op lokaal en regionaal niveau.

2025 was het jaar van de eerste korting op de boekjaarsubsidie. Het gat in de begroting is deels opgevangen met één nieuwe opdracht van de provincie. In de uitvoering van deze opdracht hebben we goed samengewerkt met het team Biodiversiteit van de provincie. We verwachten dat we deze samenwerking positief kunnen voortzetten en uitbouwen.

Speerpunten 2026

Wij werken aan een samenleving die natuurinclusief en klimaatbestendig denkt, doet en beslist. Wij zoeken daarin de aanpak die het meeste impact heeft, gelet op ontwikkelingen, uitdagingen en kansen zoals hiervoor geschetst.

In 2026 komen we daarom tot de volgende speerpunten:

We ondersteunen en faciliteren de beweging in de onderstroom; burgerinitiatieven die zich inzetten voor biodiversiteit en duurzaamheid. Gebaseerd op behoeften en uitdagingen ondersteunen we dergelijke initiatieven met kennis, netwerk en inzet op noodzakelijk beleid, om zo een vliegwiel van positieve verandering te worden.

Daarnaast positioneren we ons volop als partner van gemeenten, waterschappen en regionale samenwerkingsverbanden, door mee te denken en mee te werken aan duurzaam beleid. Met onze inhoudelijke expertise en onze ervaring met burgerparticipatie in de ontwikkeling van duurzame energie, duurzame landbouw, natuur- en biodiversiteitsherstel en gebiedsprocessen gaan we handen en voeten geven aan concrete projecten, gekoppeld aan inzet op beleidsinstrumenten die deze ontwikkelingen mogelijk maken.

Als overkoepelend concept zullen we gebruik maken van Basiskwaliteit Natuur. Dit concept, dat streeft naar de basiscondities waarmee gewone soorten algemeen kunnen blijven, past goed bij de doelstellingen van onze organisatie. Het biedt aanknopingspunten voor zowel landelijk als stedelijk gebied, en voor zowel uitvoering als voor beleidsmaatregelen. Binnen dit concept zien wij voor onszelf met name een rol weggelegd ten aanzien van de abiotische component.

We denken vooral aan het initiëren van citizen science initiatieven: methodes en aanpakken waarmee inwoners bijdragen aan het verzamelen van relevante data over milieucondities in lucht, water en bodem. Deze gegevens leveren weer input voor een sterke gezamenlijke lobby van Gelderse inwoners voor een gezonde leefomgeving inclusief Basiskwaliteit Natuur.

Onze inzet op natuurinclusieve landbouw gaan we uitbreiden met extra aandacht voor de randvoorwaarden die noodzakelijk zijn voor deze vorm van landbouw. Hiervoor trekken we op met 'groene boeren', gemeenten en adviseurs. We gaan onderzoeken wat gemeenten, de financiële sector en agrarische loonwerkers nodig hebben om weg te bewegen bij de reguliere aanpak en bij te dragen aan versterking van de natuurinclusieve landbouw. Dit wordt een belangrijk aandachtspunt van het Platform Natuurinclusieve landbouw Gelderland in fase 2.0.

Thema 1: Biodiversiteit, natuur en landschap

Biodiversiteit, natuur en landschap

De ruimtevraag speelt in onze provincie sterk. Opgaven voor woningbouw, defensie, landbouw, recreatie en natuur vragen om ruimte, wat leidt tot botsende belangen en vraagt om onorthodoxe oplossingen. Binnen ons programma biodiversiteit, natuur en landschap willen we de stem van de natuur binnen de provincie stevig vorm geven, zowel richting beleid als door met concrete projecten te laten zien dat het kan.

In 2026 zetten we Basiskwaliteit Natuur stevig op de agenda, met onze eigen activiteiten en in onze samenwerking met leden en overheidsinstanties. Basiskwaliteit Natuur biedt een goed handvat om het gesprek aan te gaan over de condities voor natuur en milieu. Het biedt inzicht op welke terreinen meer inzet nodig is om de basiscondities daadwerkelijk van de grond te krijgen. Voor een natuurinclusieve samenleving biedt BKN een goed kader plus handelingsperspectief.

Basiskwaliteit Natuur zal bijvoorbeeld een leidraad bieden voor het project Veluwetuinen, en richting kunnen geven bij de ontwikkeling van bedrijventerreinen.

Een belangrijk aspect voor biodiversiteit en een gezonde leefomgeving is donkerte. In 2026 gaan we het project 'Licht uit, nacht aan' opschalen, met focus op de Veluwe. Daarvoor werken we samen met Veluwse gemeenten om te zoeken hoe zij lichtvervuiling kunnen verminderen en duisternis kunnen opnemen in beleid. In samenwerking met de Rijksuniversiteit Groningen gaan we meten: hoe donker is het op bepaalde plekken op de Veluwe en kunnen we meten dat het daadwerkelijk donkerder wordt? Een derde aspect van dit project is aandacht vragen voor het belang van het donker door communicatie en activiteiten gericht op inwoners.

De stikstofproblematiek is ook in 2026 nog altijd urgent. Stikstofdepositie vormt een belangrijke component van druk op Basiskwaliteit Natuur. We blijven ons inzetten voor reductie van uitstoot en depositie in lijn met de wettelijke opgaven, altijd vanuit een integrale visie. Dat betekent breder kijken dan technologische maatregelen. Zie hiervoor ook het volgende hoofdstuk over landbouw en voedsel.

Met het groene traineeship over de stem van de Veluwe, dat we in 2025 hebben begeleid, bleek het goed mogelijk jongeren te betrekken bij positieve beleidsbeïnvloeding op lokaal en provinciaal niveau. We bouwen hier in 2026 op voort. Op het moment van schrijven (september 2025) zijn kansrijke projectvoorstellen in een vergevorderd stadium.

Een essentieel onderdeel van ons werk voor biodiversiteit, natuur en landschap is het bijhouden van planologische ontwikkelingen, die vaak grote impact hebben op landschap en ecologische verbindingen. We ontvangen hier vanuit inwoners veel vragen over en we kunnen hen met onze expertise vaak verder helpen en/of doorverwijzen. We kijken ook kritisch mee met grote ruimtelijke ontwikkelingen zoals de geplande uitbreiding van Defensie en de ontwikkeling van nieuwe infrastructurele projecten, altijd vanuit het belang van natuur en milieu. Dit zullen we samen met onze partners ook in 2026 onverminderd voortzetten.

<i>Project</i>	<i>Doel</i>	<i>Activiteiten</i>
Basiskwaliteit Natuur Kan!	Basiskwaliteit Natuur bij gemeenten en leden bekend maken, kennis toegankelijk maken en concreet handelingsperspectief bieden.	• Methodiek voor meten en visualiseren abiotische condities uitgewerkt • Actief in kaart brengen van abiotische condities op 2 locaties in samenwerking met leden/partners

		• Deelname in breder netwerk voor BKN om zo op minimaal 1 locatie BKN als totaalconcept in kaart te hebben.
Duurzaam omgevingsbeleid	Het borgen van belang van natuur, landschap, grond- en oppervlaktewater, milieu en drinkwatervoorziening in bestemmingsplannen en andere ruimtelijke visies en ontwikkelingen, inclusief luchtvaart.	• Monitoring van planologische ontwikkelingen met name met impact op natuur en water. • Monitoring ontwikkelingen luchtvaart in de provincie
Licht uit, nacht aan	Structurele verduistering in het Veluwegebied, stakeholders motiveren en gebiedsbrede aanpak ontwikkelen. Borging duisternis in beleid en uitvoeringsprogramma's op de Veluwe.	• Ontwikkelen toolboxes voor ondernemers en gemeentes • Opzetten netwerk van minimaal 35 ondernemers, gemeenten en organisaties met donkere-belevingsactiviteiten. • Ontwikkelen aanpak ter versterking van Donkere Veluwe • Beleidsadvisering aan 24 betrokken gemeentes
Nacht van de Nacht	Inwoners van Gelderland de nacht laten beleven.	• publiekscampagne Nacht van de Nacht met 40 partners en 1500 deelnemers in Gelderland.
Veluwetuinen (Startpunt Hattem)	Het stimuleren van inheemse flora in particuliere tuinen ter versterking van Basiskwaliteit Natuur in aansluiting op de natuurlijke omgeving	• Inspiratiebijeenkomsten voor inwoners, samen met lidorganisatie Vereniging voor Landschap en Milieu Hattem • Soortenlijsten en kwekerijen beschikbaar voor leveren van inheemse planten • Advies aan minimaal 100 burgers
Natuurinclusieve bedrijventerreinen	Samen met lokale bedrijventerreinen biodiversiteit versterken op basis van Basiskwaliteit Natuur.	• Methodiek voor BKN op bedrijventerreinen ontwikkeld • Minimaal 1 bedrijventerrein in ontwikkeling ter verbetering van BKN
Brongebied Grote Wetering	Vernatting van het brongebied met versterking van landschap, recreatie en biodiversiteit.	• Afronding 5 projecten en evaluatie van resultaten
Integrale aanpak natuurherstel	Beleidsadvisering gerelateerd aan natuur en landschap.	• Beleidsadviezen t.a.v. stikstofproblematiek en breder robuust natuurherstel op provinciaal niveau.

Thema 2: Landbouw en voedsel

Landbouw en voedsel

Het huidige landbouwsysteem en de huidige, op maximale opbrengst gerichte voedselproductie verarmt de bodem, vervuult het grond- en oppervlaktewater, leidt tot verlies van biodiversiteit en houdt geen rekening met de gevolgen van klimaatverandering. Voor robuust systeemherstel in het landelijk gebied is een toekomstbestendige landbouw een voorwaarde.

In 2026 werken we met drie concrete programma's aan toekomstbestendige landbouw.

Allereerst de voortzetting van het Uitvoeringsplan Natuurinclusieve landbouw met fase 2. Daarbij bouwen we verder op de succesfactoren en nemen we de aanbevelingen uit fase 1 over, zoals die uit de evaluatie in voorjaar 2025 naar voren kwamen:

- De samenwerking is succesvol. We blijven inzetten op het gezamenlijke doel met deze gerealiseerde brede samenwerking;
- Met ons Platform Natuurinclusieve landbouw bereiken we nog niet alle boeren die interesse hebben om meer natuur op hun bedrijf toe te passen. We willen dan ook stevig inzetten op het uitbreiden van het aantal betrokken boeren. Daarnaast gaan we ons richten op erfbetreders, zodat zij voldoende bekend zijn met natuurinclusieve opties om dit in hun advisering mee te nemen. Ook gaan we met gemeenten samenwerken zodat beleid en uitvoering meer ruimte biedt aan natuurinclusieve landbouw.
- We geven extra aandacht aan de voortzetting en/of de opschaalbaarheid van projecten, zodat duurzaamheid van de resultaten en de impact ervan toeneemt.

In 2025 werken we met 10 kernpartners aan de uitwerking van het voorstel voor de tweede fase van het Platform Natuurinclusieve landbouw Gelderland. Wanneer de provincie dit voorstel goedkeurt, kan fase 2 in 2026 naadloos aansluiten op de afronding van fase 1.

Een tweede programma waar we in 2026 volop op inzetten, is ondersteuning van de samenwerking tussen 'groene boeren'. Deze boeren, vaak pioniers als het gaat om duurzame bedrijfsvoering, lopen geregeld tegen voorwaarden en regelingen aan die zijn ingesteld op reguliere bedrijven. Onze inzet op het versterken van samenwerking heeft als doel dat zij deze belemmerende factoren effectief aankaarten bij politiek en overheid, en daarbij concreet aangeven wat nodig is voor de transitie in de landbouw.

Een derde programma onder het thema landbouw en voedsel richt zich op de verbinding tussen landbouw en de samenleving. We werken aan het verder opschalen van lokale voedselcoöperaties, die de relatie tussen consument en producten versterken en bijdragen aan een markt voor duurzaam verbouwde, lokale producten.

Het concept 'voedsellandschap van de toekomst' blijft hierbij het uitgangspunt, waar we met deze concrete projecten invulling aan geven.

<i>Project</i>	<i>Doel</i>	<i>Activiteiten</i>
Platform Natuurinclusieve Landbouw	Opschalen en doorontwikkeling Natuurinclusieve landbouw in Gelderland	- Coördinatie van het Platform - Communicatie over natuurinclusieve landbouw voor een bredere groep boeren en voor erfbetreders - Ondersteunen gemeenten en regio's in de uitrol van natuurinclusieve landbouw en/of versterken Basiskwaliteit Natuur in natuurinclusieve landbouw als ondersteunend instrument - Versterken van verbinding boer-burger-landschap - Communicatie rondom gezamenlijk project Doelsturing Melkveehouderij Gelderland
Boer & Buur met Natuur	Transitie richting duurzame landbouw versterken door actieve rol burgers	• Begeleiden van twee coalities in Gelderland: gebiedscoöperatie Zuidelijke IJsselvallei & Graan van Hier. • Uitvoeren Leadertraject Graan van Hier • Vergroten bekendheid van opties voor duurzame boerenbedrijven om deze regionale afzetmarkten te benutten • werken aan bekendheid van lokale, duurzame producten onder consumenten
Regioplatform Boeren met Natuur	Beleidsmatig de stem van Boeren met Natuur versterken, gericht op passende regelgeving en ondersteuning 'groene boeren'.	• Coördineren van minimaal 20 groene boeren voor effectieve lobby • Analyse van het beleid tbv groene boeren • Identificeren van behoeftes bij groene boeren waar beleidswijzigingen in kunnen voorzien • 2 lobbyacties

Thema 3: Energie, economie en klimaat

Energie, economie en klimaat

Kikkers springen weldegelijk uit de pan als daarin water langzaam aan de kook wordt gebracht, ondanks de urban legend dat ze zich dan levend laten koken. Voor ons als mensen is het echter zeer de vraag of we tijdig noodzakelijke maatregelen nemen. Klimaatverandering is niet meer te ontkennen en de voorspellingen over de gevolgen ervan zijn angstaanjagend. Maar het tempo waarop we samenleving, beleid, ruimte en levensstijl hierop aanpassen lijkt hier nauwelijks boodschap aan te hebben.

Politieke keuzes zijn hierbij afgelopen jaar niet bemoedigend geweest. Overheidsinvesteringen in klimaatbeleid zijn teruggebracht en afspraken met grote vervuilers zijn er niet gekomen.

Bovendien is op terreinen waar wel vooruitgang gerealiseerd is, vaak sprake van de Jevons-paradox: wat we winnen aan efficiëntie, verliezen we meteen door meer te gaan gebruiken. Ontwikkelingen op het gebied van AI beloven op dit vlak ook weinig goeds voor onze energieconsumptie.

Niet alleen reductie in energiegebruik is cruciaal, hetzelfde geldt ook voor het gebruik van water als een van de provinciale grondstoffen. Het grondwaterpeil in de provincie daalt nog steeds, en er zijn grote zorgen over de hoeveelheid beschikbaar water en over de kwaliteit. Er zijn waardevolle initiatieven zoals de wateraccu, maar de onttrekkingen blijven te groot om te spreken van stabiele situatie.

In 2025 werken we met twee concrete projecten aan het beperken van energieverbruik en het vergroten wateropvang en klimaatadaptatie. Het eerste is 'duurzame daken', met een bijdrage aan isolatie, vergroening én wateropvang, met tevens een positieve impuls voor het leefklimaat in een stedelijke omgeving. Deze pilot biedt kansen op uitbreiding naar de grote steden van Gelderland.

Het tweede concrete traject is onderzoek naar hoe je gezamenlijke acties voor energiebesparingen of lokale energieopwekking (zoals aquathermie) van de grond kunt krijgen. Op basis hiervan bekijken we welke aanpak voor 2026 het beste geschikt is om verdere uitwerking aan te geven.

Ook verwachten we aan de slag te kunnen met het versterken van natuurwaarden bij lokale energieprojecten. Met name bij oudere projecten is de natuurinclusiviteit vaak beperkt of geheel afwezig. Het is echter nog niet zeker dat er budget beschikbaar komt.

Beleidsmatig blijven we betrokken bij de ontwikkelingen in regionale energiestrategieën, hoewel onze inbreng hier beperkt is vanwege het grote aantal RES'en in Gelderland en onze beperkte capaciteit. Gezien de herziening die mogelijk plaats vindt, volgen we de ontwikkelingen, zoals we dit ook doen ten aanzien van het provinciaal beleid met betrekking tot de klimaatdoelen.

<i>Project</i>	<i>Doel</i>	<i>Activiteiten</i>
Loket Energie & Natuur (Landelijk)	Loket Energie & Natuur wordt dé kennisplek en ideeënmotor voor biodiversiteit in zonneparken en windparken.	• adviezen aan overheden, (coöperatieve) ontwikkelaars en maatschappelijke organisaties, waaronder eerstelijns advies en ondersteuning voor energieprojecten en input op beleidskaders. • website met kansrijke concepten, denkrichtingen en serie beknopte handreikingen 'Natuur Door Energie' voor gemeenten en (coöperatieve) ontwikkelaars. • 2 bijeenkomsten denktank Energie & Natuur
Duurzame daken	Eenvoudig en toegankelijk maken voor burgers om hun dak duurzaam te maken door te vergroenen.	• Inventariseren van relevante informatie • Beschikbaar maken informatie voor inwoners in Gelderland • Inspiratiebijeenkomst in 1 of meerdere gemeenten • Stimuleren van gemeenten voor subsidieregelingen voor duurzame daken
RES in de Regio (Participatiecoalitie)	Halen van afgesproken duurzame energiedoelen (voor 2030 en erna), met zo min mogelijk schade aan c.q. een plús voor natuur en landschap	• Bijdragen aan regionale RES-plannen en -voortgang • Gemeenten (e.a.) voorlichten op gebied van natuurinclusiviteit. • Ondersteuning concrete beleidstrajecten en projecten
Bewonersondersteuning voor aardgasvrije wijken	Realiseren natuurinclusieve energieprojecten met 50% lokaal eigendom, lokaal draagvlak en significante energiebesparing.	Aantal gezamenlijke activiteiten voor inkoop energiebesparende maatregelen. Concrete invulling is op moment van schrijven onzeker vanwege de nog vast te stellen voorwaarden van nieuwe subsidie.

Informeren, inspireren en organiseren

Informereren, inspireren en organiseren

In de provincie gebeurt veel op het terrein van natuur en milieu. Soms ten goede, door mooie duurzame initiatieven, en soms bedreigingen zoals de PFAS-vervuiling. Als Natuur en Milieu Gelderland informeren en inspireren wij graag de inwoners van Gelderland en onze leden en lidorganisaties.

Dit doen wij met onze nieuwsbrieven, seizoensbrieven en social media-kanalen. Indien er aanleiding toe is, dragen we bij aan het publieke debat met opinieartikelen in regionale media.

Daarnaast organiseren we kennissessies door heel Gelderland. Tijdens deze sessies blijkt dat het vinden van de juiste informatie voor individuele inwoners of voor lokale groepen vaak een uitdaging is. Persoonlijk contact, mond-tot-mond reclame en eenvoudige online tools zijn hierbij cruciale factoren om de enorme schat aan kennis en gezamenlijke kracht te mobiliseren.

In 2026 willen we daarom extra investeren in het delen en beschikbaar maken van kennis via onze website. Hierbij gaan we onze achterban betrekken, zodat ook de daar aanwezige expertise en kennis breder gedeeld wordt. Dat kan over van alles gaan, bijvoorbeeld ecologie, bestuursrecht, water, participatie of natuurinclusief bouwen.

In 2026 willen we deze beschikbare kennis ook steeds meer meenemen bij het ontwerp van activiteiten. Op die manier versterken we de samenwerking tussen Natuur en Milieu Gelderland en de leden en lidorganisaties, en neemt onze gezamenlijke impact toe.

Verder willen we in 2026 in samenwerking met onze leden komen tot een meer regionale representatie bij overlegtafels en -gremia. De vele regionale ontwikkelingen overstijgen veelal de grenzen van lokale organisaties en zijn tegelijk te omvangrijk om door Natuur en Milieu Gelderland adequaat opgepakt te kunnen worden.

In 2027 vinden de provinciale en waterschapsverkiezingen plaats. Samen met onze NLO-partners zullen we in de loop van 2026 kijken hoe wij de belangen van natuur, klimaat, landschap, duurzame landbouw en gezonde leefomgeving onder de aandacht kunnen brengen als belangrijke verkiezingsthema's voor de inwoners van Gelderland.

<i>Project</i>	<i>Doel</i>	<i>Activiteiten</i>
Publiekscommunicatie	Informer en activeren van inwoners, leden en lidorganisaties	• Informeren inwoners, ambtenaren en beleidsmakers door nieuwsbrieven, sociale media en opinieartikelen * kennis toegankelijk maken op onze website • Helpdeskfunctie voor leden en inwoners voor natuur- en milieugerelateerde vragen
Activiteitenfonds	Stimuleren lokale duurzame initiatieven	• 5 duurzame activiteiten mogelijk gemaakt
Regionale netwerken	Beleidsmatig adviseren en inbreng van de belangen van natuur en milieu op regionaal niveau.	• Organiseren van samenwerking ten behoeve van regionale vertegenwoordiging door leden en lidorganisaties. • Participeren in onder meer: Masterplan IJsselvallei, Landbouwnetwerk FoodValley, Regio Fruitdelta, Groene Metropoolregio.
Coördineren Natuur en Landschapsoverleg	Versterken van samenwerking en impact op robuust natuurherstel in Gelderland.	• Organiseren van NLO-bijeenkomsten • Coördineren van gezamenlijke initiatieven voor natuurherstel of het agenderen van beleid
Werving en binding leden	Achterban verbreden en samenwerking met achterban(groepen) uitbreiden	• Productie van een organisatiefolder/-leaflet • Heldere proposities formuleren voor verschillende manieren van betrokkenheid • Ledenadministratie updaten • Organiseren achterbanbijeenkomst 2 keer per jaar
Samenwerking Natuur en Milieufederaties	Effectieve benutting van kennis en kunde bij de verschillende NMF's en gezamenlijke statements.	• Landelijke ondersteuning op HR, website, vormgeving en CRM. • Intervisie • We maken gebruik van het aanbod van de NMF-Academy voor trainingen en cursussen.

Vereniging en bestuur

Het aantal leden blijft stabiel, waarbij we merken dat er veel animo is om actief aan bepaalde acties, projecten of plannen mee te doen. In 2025 kwamen uit een brainstormsessie met enkele leden drie punten naar boven waarmee we voor onze leden meerwaarde creëren:

- I. Inspireren van en door leden;
- II. Ontsluiten van beschikbare kennis en expertise, tussen leden onderling en tussen leden en Natuur en Milieu Gelderland;
- III. Samen sterk als groene Gelderse beweging

De meerwaarde van de samenwerking met en tussen leden, en de complementariteit tussen leden en Natuur en Milieu Gelderland werd hierbij zichtbaar. In 2025 zijn we naar aanleiding al met enkele leden gaan samenwerken in lokale of regionale processen of overleggen. Dit gaan we in 2026 verder uitbreiden, door leden te betrekken en te ondersteunen die aan dergelijke processen willen bijdragen als actieve belangenbehartiger vanuit natuur- en milieuperspectief.

In 2026 gaan we in onze activiteiten voor de achterban meer aansluiten bij lopende projecten. Er zijn natuurlijk honderden onderwerpen op het gebied van duurzaamheid die interessant en relevant zijn, maar daarbinnen willen we een aanbod creëren dat duidelijk gerelateerd is aan onze thema's en projecten.

Een van de doelen van de Meerjarenstrategie is om nieuwe doelgroepen aan te spreken en te betrekken bij de vereniging. In 2025 zijn we aan de slag gegaan om met jongeren te werken. De resultaten zijn zeer bemoedigend en we gaan in 2026 dan ook zeker door met deze activiteiten specifiek gericht op jongeren.

De verwachting is dat eind 2025 de bestuursstructuur zal veranderen. In 2026 zal naar verwachting het Raad van Toezichts-model met een directeur-bestuurder de huidige structuur vervangen. Hiermee voldoen we aan de vereisten zoals die gelden vanwege WBTF en het CBF.

In 2025 heeft 1 bestuurslid afscheid genomen, naar verwachting zal de vacante positie voor eind 2025 weer ingevuld zijn en het bestuur weer voltallig zijn.

Bemensing

De formatie voor 2026 is in lijn met die van 2025. Hierbij gaan we er vanuit dat de acquisitiedoelen voor 2026 behaald worden. We hebben er goede hoop op dat dit lukt, gelet op de lopende aanvragen.

Momenteel (september 2025) lopen diverse projectaanvragen waarin wij gaan bijdragen als adviseur en kennismakelaar voor lokale overheden en samenwerkingspartner om inwoners te betrekken bij de vele transitie's. Dit aspect is zo belangrijk voor duurzame transitie's, dat we de hierover reeds aanwezige expertise in het team verder willen gaan verdiepen en uitbreiden.

Financiële situatie en toekomst

In 2026 hebben we te maken met de tweede korting op de boekjaarsubsidie van de provincie. Dit betekent concreet een reductie van ongeveer € 100.000 ten opzichte van de inkomsten van 2025 en ongeveer € 200.000 ten opzichte van 2024. In de planning voor 2026 zijn we aan de inkomstenkant uitgegaan van een voorzichtige schatting. Zo hebben we de doorstart van UP-NIL en mogelijke projecten die daaruit voortvloeien nog niet meegenomen. Mogelijke extra investeringen voor Basiskwaliteit Natuur en andere projectontwikkeling hebben we daarentegen wel meegenomen.

Het uitgangspunt is om vrij conservatief te begroten. Hopelijk kunnen we dan eerder gaan opbouwen dan dat we verder moeten snijden omdat we te optimistisch hebben begroot.

Voor 2026 zelf hebben we een acquisitieopgave van € 63.253 . Dit is beduidend lager dan in de oorspronkelijke meerjarenbegroting was meegenomen. Dit is echter alleen mogelijk doordat we de reserve bestemd voor acquisitie en projectontwikkeling ook inzetten voor € 65.000. Het streven hierbij is dat we deze kosten geheel gaan dekken door extra acquisitie of andere inkomsten.

BEGROTING 2026

Baten	Begroting 2026	Prognose jul-25	Begroting 2025	Resultaat 2024
INDELING VOLGENS NIEUWE RICHTLIJNEN CBF				
	€	€	€	€
Baten van particulieren				
Contributies leden	17.000	17.000	17.000	14.849
Giften particulieren	3.000	3.000	3.000	5.541
Baten van bedrijven				
Donaties bedrijven	10.000	20.250	20.000	20.750
Opdrachten van bedrijven	-		-	-
Baten van subsidies van overheden				
Boekjaarsubsidie Provincie Gelderland	166.501	253.366	253.366	346.126
Projectsubsidie Provincie Gelderland	154.215	299.300	251.659	294.837
Overige projectsubsidies	15.581	-	-	-
Subsidie Participatiecoalitie via NMF	62.500	132.130	31.600	77.680
Overige baten van subsidies ? Over de interpretatie hiervan komt een update van het CBF	-			
Baten van verbonden organisaties zonder winststreven				
Ongesubsidieerde NMF-projecten	199.780	121.950	81.600	88.609
NPL gelden via NMF	118.000	137.231	118.000	118.000
Baten van andere organisaties zonder winststreven				
Contributies lidorganisaties	5.000	4.500	4.500	5.871
Bijdrage terreinbeheerders	60.000	60.000	53.592	53.592
Opdrachten van (semi) overheden en overige organisaties zonder winststreven	89.406	122.607	78.100	87.390
Nagekomen resultaten	-	-	-	14.276
Bijzondere bate Nationaal Groenfonds	-	175.989	-	-
Acquisitiedoelstelling	63.253	-	77.422	-
Totale inkomsten	964.236	1.347.323	989.839	1.127.521

Resultaat ten laste van				
bestemmingsreserve acquisitie en projectontwikkeling	-65.000	0	-66.061	0
Overig resultaat	0	186.309	0	37.174

Lasten	Begroting 2026	Prognose jul-25	Begroting 2025	Resultaat 2024
	€	€	€	€
Directe projectkosten				
Directe projectkosten	231.256	298.368	208.300	255.903
Afschrijvingskosten				
Afschrijving materiële vaste activa	7.000	6.655	6.700	6.152
Uitvoeringskosten				
Personeelskosten	689.100	745.781	737.200	734.634
Professionalisering	7.500	8.658	7.500	3.399-
Huisvestingskosten	33.900	33.208	32.200	32.685
Kantoorkosten	35.300	39.329	35.000	34.612
Algemene kosten	5.580	11.734	10.900	3.178
Automatisering	16.400	13.417	14.200	19.896
Communicatie	3.200	3.864	3.900	6.686
Totaal uitgaven	1.029.236	1.161.014	1.055.900	1.090.347

Begrote baten 2026																									
	TOTAAL UREN		TARIEF *		TOTAAL KOSTEN ARBEID		TOTAAL DIRECTE PROJECTKOSTEN		budgetsubsidie		projectsubsidie overheden		contributies+giften particulieren+donaties bedrijven		bijdrage terreinbeheerders		projecten samenwerking NMF's		opdrachten organisaties zonder winststreven		Nationale PostcodeLoterij		TOTAAL BATEN		
BIODIVERSITEIT NATUUR EN LANDSCHAP																									
Basiskwaliteit Natuur Kan!	475	€ 110,00	52.250	5.000	36.350		0											20.900						57.250	
Integrale aanpak natuurherstel (beleidsadvisering)	200	€ 110,00	22.000	2.500			24.500																		24.500
Natuurinclusieve bedrijventerreinen	100	€ 110,00	11.000		11.000																				11.000
Licht uit Nacht aan	728	€ 110,00	80.080	73.700									153.780					0							153.780
Nacht vd Nacht	40	€ 110,00	4.400	2.500	6.900													0							6.900
Brongebied Grote Wetering	29	€ 110,00	3.190														3.190								3.190
Duurzaam omgevingsbeleid	0	€ 110,00	-																						-
Microplanologie NMG	750	€ 110,00	82.500	2.000			-	59.950										24.550							84.500
Microplanologie Staatsbosbeheer	196	€ 110,00	21.546														21.546								21.546
Microplanologie Vitens	230	€ 110,00	25.300														25.300								25.300
Beroepsprocedures	120	€ 110,00	13.200	2.000														15.200							15.200
Verduurzamen Luchtvaart	10	€ 110,00	1.100		1.100																				1.100
Groen Traineeship	91	€ 110,00	10.000														10.000								10.000
Veluwetuinen	300	€ 110,00	33.000		5.500												27.500								33.000
DUURZAME LANDBOUW EN VOEDSEL																									
Boer en Buur met natuur	150	€ 110,00	16.500	2.000									18.500												18.500
Platform Natuurinclusieve Landbouw Gelderland	0	€ 110,00	-																						-
Governance en programmateam	578	€ 110,00	63.580	76.815		140.395																			140.395
Platform en communicatie	0	€ 110,00	-	13.820		13.820																			13.820
Doelsturing Melkveehouderij Gelderland	16	€ 110,00	1.760	13.821		15.581																			15.581
Regioplatform Boeren met Natuur	0	€ 110,00	-			-																			-
Fase 3: ontwikkeling	150	€ 110,00	16.500										16.500												16.500
Fase 4: realisatie	0	€ 110,00	-			-																			-
ENERGIE, ECONOMIE EN KLIMAAT																									
Landelijk Loket Energie & natuur	100	€ 110,00	11.000										11.000												11.000
Duurzame daken	264	€ 110,00	29.040		16.990		7.975											4075,06							29.040
Participatiecoalitie	0	€ 110,00	-										-												-
PC RES Beleidsprocessen	100	€ 110,00	11.000	18.500									29.500												29.500
AGW Bewonersondersteuning	200	€ 110,00	22.000										22.000												22.000
PC AGW Pilot aquathermie	100	€ 110,00	11.000										11.000												11.000
COMMUNICATIE EN NETWERKEN																									
Werving en binding leden	150	€ 110,00	16.520	2.500	12.200													6.820							19.020
Publiekscommunicatie en helpdesk	480	€ 110,00	52.800	12.500	45.662													19.638							65.300
Regionale Netwerken (en bestuurlijke overleggen)	100	€ 110,00	11.000		11.000																				11.000
Natuur en landschapsoverleg (NLO)	167	€ 110,00	18.370	1.100	17.600												1.870								19.470
Samenwerking Natuur en Milieufederaties	110	€ 110,00	12.100															12.100							12.100
Activiteitenfonds Lokale Duurzame Initiatieven	20	€ 110,00	2.200	2.500	2.200													2.500							4.700
ACQUISITIE																									
Acquisitie, fondsenwerving	0	€ 110,00	-																						-
	0	€ 110,00	-																						-
TOTALEN																									
	5.954		654.935	231.256	166.501	169.796	32.475	59.950	262.280				89.406				105.783								886.191
controle mbv vaste batenstromen 2026					166.501	169.796	35.000	60.000	262.280				89.406				118.000								900.983

Toelichting

Inleiding

In de begroting zijn kosten en baten van activiteiten opgenomen die zijn gebaseerd op toezeggingen, ramingen gebaseerd op meerjaarlijks voortschrijdend resultaat (voor contributies en donaties) en redelijk zekere verwachtingen ten aanzien van lopende acquisitie. Onzekere baten zijn niet opgenomen. Een indexering is waar van toepassing verwerkt.

Baten

In de berekening van de boekjaarsubsidie voor 2026 is rekening gehouden met de bezuiniging van de provincie Gelderland, zoals reeds gecommuniceerd in juli 2024. Voor 2026 zal de volledige voorgenomen bezuiniging worden doorgevoerd, waardoor de boekjaarsubsidie van de provincie Gelderland na inflatiecorrectie zal uitkomen op een bedrag van € 166.501.

We begroten een bate uit projectsubsidie voor 2026 ad € 154.215. Dit betreft het uitvoeringsprogramma Natuurinclusieve landbouw. Als gevolg van de verlenging van het project tot juli 2026 zullen er door ons voor de fiches 6.1 en 6.2 nog activiteiten worden uitgevoerd.

Voorts verwachten wij een projectsubsidie ad € 15.581 te kunnen realiseren voor het nieuwe project Doelsturing Melkveehouderij Gelderland.

De baten uit NMF-projecten komen in 2026 naar verwachting uit op een bedrag van € 262.280. Dit is aanzienlijk meer dan was begroot voor 2025 (€ 113.200). Het project Licht uit Nacht Aan speelt hierin een grote rol, dit is in 2025 van start gegaan maar krijgt met name momentum in 2026. Boer & Buur met Natuur wordt voortgezet. Het Regioplatform boeren met natuur wordt voortgezet. Het Landelijk loket Energie en Natuur wordt naar verwachting voortgezet, echter de wijze waarop moet nog duidelijk worden eind 2025. De Participatiecoalitie wordt eveneens voortgezet, de concrete invulling wordt eind 2025 bekend. Wel is reeds duidelijk dat de inkomsten hieruit beperkter zullen zijn dan in 2025 het geval was.

De geprognostiseerde baten voor opdrachten van organisaties zonder winststreven ad € 89.406 zijn in 2026 hoger dan begroot voor 2025 (€ 78.100). We verwachten € 10.000 extra inkomsten uit Groene Traineeships en € 27.500 voor het project Veluwetuinen.

Het resultaat vóór aftrek van de acquisitiedoelstelling bedraagt naar verwachting € 128.253 negatief. In verband met acquisitie en projectontwikkeling zullen we € 65.000 onttrekken uit de bestemmingsreserve die daarvoor is aangelegd. Na aftrek van deze investeringskosten resteert voor 2026 een acquisitiedoelstelling van € 63.253. Zoals aangegeven streven we er echter naar om ook de investeringskosten zoveel mogelijk in 2026 te acquireren.

Kosten

De personeelskosten zijn begroot op een formatie van 6,6 fte op basis van 38 u/w. Dit is een daling ten opzichte van 2025 met 0,6 fte. Dit komt voor belangrijk deel door de conservatieve schatting onder meer voor het Platform Natuurinclusieve landbouw Gelderland. De verwachte doorstart, bijbehorende uren en projecten hebben we nog niet meegerekend omdat er nog geen handtekening is gezet.

Voor de salariscorrecties volgt de vereniging de bewegingen van de CAO Bos en Natuur / de Landschappen. Voor de begroting van 2026 is rekening gehouden met een inflatiecorrectie van 3,9 % per 1 januari 2026, alsmede een inflatiecorrectie van 3,1 % per 1 september 2026.

De kosten van huisvesting in 2026 komen naar verwachting uit op € 33.900, daarbij is rekening gehouden met een inflatiecorrectie van 2,5 % ten opzichte van 2025. In het bedrag zijn tevens de kosten voor energie, onderhoud, schoonmaak algemene ruimtes en gemeentelijke belastingen opgenomen.

De verwachte kantoorkosten in 2026 blijven naar verwachting nagenoeg gelijk aan de over 2025 begrote kosten.

Algemene kosten (verzekeringen, bestuurskosten, ALV) komen naar verwachting lager uit in 2026 dan in 2025 als gevolg van de daarmee gesaldeerde rentebaten, lagere bestuurskosten en minder kosten voor kleine aanschaffingen, en komen naar verwachting uit op € 5.580.

Directe kosten worden gevormd door kosten voor communicatie en kosten voor projecten, waaronder inhuur van flexibele arbeid.

Professionalisering: er is € 7.500,- begroot voor individuele en teamontwikkeling.

De communicatiekosten zijn in 2026 begroot voor een bedrag van € 3.200. Dit is een lichte daling ten opzichte van de begroting van 2025. We verwachten in 2026 meer projecten met geïntegreerde communicatie-elementen uit te voeren.

De kosten van de automatisering stijgen in 2026 ten opzichte van de begroting 2025 tot een verwacht bedrag van € 16.400; de begrote kosten in 2026 zijn aangepast aan de reële kostenontwikkeling in 2025.

Natuur en Milieu Gelderland

Oude Kraan 72
6811 LL Arnhem

info@natuurenmilieugelderland.nl
www.natuurenmilieugelderland.nl

RSIN 002989682

NL89 TRIO 0338 6290 25
KvK 41046129

Fotografie: p. 3 (boerenwormkruid): R. Madison / Pixabay; p. 6 (Agroforestry dag 2025): Monique Nieuwenhuis / Platform Natuurinclusieve landbouw Gelderland; p. 7 (natuurinclusieve landbouw op Landgoed Velhorst): Annemieke Kok; p. 8 (duinparelmoervlinder): MBC / Pixabay; pag. 11: Platform Natuurinclusieve landbouw Gelderland; p. 14 (windmolenpark Deil): Kees Beekmans; p. 15 (energietuin Noordmanshoek, Wijhe): Natuur en Milieufederaties; p. 16 (zon op dak): Ulrike Leone / Pixabay.

Overig: Natuur en Milieu Gelderland: coverfoto (De groene trainees van het traject 'Stem van de Veluwe', p. 12 (werkbezoek Graan van Hier bij landgoed Velhorst), p. 17 (excursie Vogelakkers met Ben Koks), p. 18 (fietsexcursie natuurinclusieve landbouw Achterhoek; p. 21 (Meijnerswijk Arnhem), p. 25 (bos bij Malden).